

čim več pridobi, da si tem bolje zavaruje obstanek. Gola je to potreba, ki človeka sili, da dan porine globoko v noč, da dodela ono, česar ni mogel čez dan. Ali mu je zato treba luči, in človek je dosta premišljeval, kako si hoče čim boljšo luč napraviti, da more biti kos čedalje intenzivnejšemu delu. Ni si človek zato čedalje močnejšo luč napravljaj, da si razsvetli plesne dvorane in gledališča, to je prišlo samo tako mimogrede, temveč zato, da si je razsvetljeval svoje hiše, da more v njih toliko delati, da se varuje pomanjkanja. Siro-maštvo in nadloga je to, kar nas sili, da si noč v dan spreminjamo.

Pa kako ogromen napredek je človek v tem napravil! Le pomislimo, kako luč so imeli pred leti po kmetskih hišah! Soba je bila polna dima, stene okajene, in ta luč je bolje tlela kakor gorela. Ali za takratne razmere in potrebe je bilo dobro, saj stari ljudje z veseljem in zadovoljnostjo govore o tistih dobrih časih. Prišli pa so drugi časi, prišle so druge potrebe, in prišlo je novo gorivo, dandanes imamo skoro povsodi petrolej.

Zlasti mnogo in močne luči trebajo v mestih, v tvornicah, kjer jim je dan vedno prekratek. Ko bi ljudje vedeli, koliko se dela po noči naredi, groza bi jih popala. Premnoge tisočine ljudij si težko služijo po noči svoj kruh. Ako bi vsa ta dela popisali, morali bi napisati celo knjigo človeških nadlog in nesreč. Za razna taka dela je treba dosta svetlobe, ali petrolej že več ne služi dovolj. Zato so uveli plin, ali ob plinovej luči je zrak težak, neznosen človeku, in zato plin čedalje bolj opuščajo. Mesto njega sveti nova luč, luč tako čisto, tako jasno, kakor solnce, ta luč je električna luč. Koliko je to ogromna razlika mej električno svetlobo in kmetsko nekdanjo lučjo! Silen je to napredek, prav tako velik, kakor je velika tudi nadloga človeška. In največji del tega napredka je učinil človek prav v naj-novejšem času. Človek skoro sam sebi ne more verovati, da je res tako.

Prva luč, ki je človeku po noči svetila, bila je od lesa. Kjer ni bilo jelovega, borovega, ali drugega temu podobnega lesa, ki ima dosta smole, tam se je človek zadovoljil z drugim lesom. Imamo narodov, kateri še dandanes ne poznajo druge luči, kakor od treske. V naj-starejšem času so prvi kulturni narodi, Indijci, Egipčani in Judje začeli z oljem svetiti po svojih stanovanjih. Sv. pismo nam več potov omenja oljenic, kakor vemo.

Starodavni Grki in Rimci niso imeli boljše luči. Imeli so male posodice, nalite z oljem, iz katerih je gledal goreč stenj. In prešle so stotine let, a pred človekom se je še vedno kadila in smrdela revna oljenica. Še le v dvanajstem stoletju so prižgali prvo lojeno svečo na Angleškem. Bil je to že velik napredek, ali vendar je trebalo še celih tri sto let, preden so se lojene sveče po celej Evropi razširile. Vse do šestnajstega stoletja ni bilo na svetu ne tako velikega, ne tako bogatega mesta, katero bi imelo razsvetljene ulice. Še le pod konec

šestnajstega stoletja so začeli razsvetljevati z revnimi svetilnicami ulice po velikih mestih.

Leta 1780 se je pojavila prva prava svetilnica ali lampa, seveda z oljem. Uredil jo je ženevski fizik Argand, napravil jej steklene cilindre in okrogel stenj. Bil je to velik korak v napredku. Sedaj je prvi pot človek dobil čist plamen, kateri se mu ni kadil. Leta 1830 se je pojavila plinska luč, a 1832. l. so uvedli stearinske sveče. Jednointrideset let potem so odkrili v Ameriki silne studence petroleja, in to je napravilo velik prevrat v razsvetljevanju. Danes se je petrolej po vsem svetu razširil in se poleg plina najboljše za luč upotreblja. No največji napredek v razsvetljevanju pa je napravil človek prav zadnjih petnajst let. Leta 1876 so začeli uvajati električno luč, in učinil se je v tem tolik napredek, da človek sme električne luči najlepšo prihodnost prerokovati.

To je v kratkih potezah napredek, ki ga je človek v razsvetljevanju napravil.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske reči.

Trgovska in obrtniška zbornica.

VIII. Zbornični tajnik poroča, da je zbornica na podlogi odsekovega sklepa predložila c. kr. deželni vladi svojo izjavo o pravih zadruga gostilničarjev in krčmarjev, kavarnarjev in prodajalcev žganja v Ljubljani in o pravih zadruga krojačev, klobučarjev in krznarjev v Ljubljani in se v njej izrekla za odobritev obojih pravil, ker so sestavljena v smislu določil zakona z dne 15. marcija 1883. l. drž. zak. št. 39 in z dne 8. marcija 1885. l. drž. zak. št. 22 ter na podlogi normalnega pravilnika, ki ga je zbornica prejela od c. kr. deželne vlade vsled razpisa visokega c. kr. trgovskega ministerstva z dne 10. februarja 1886. l. št. 1288. Poročevalec predlaga: Zbornica blagovoli to izjavo odobriti. — Predlog je bil soglasno vzprejet.

IX. Gospod zbornični svetnik Vaso Petričič poroča o vlogi Inomoške zbornice, ki naznanja v njej, da poskušajo finančna oblastva njenega zborničnega okoliša z redovnimi kaznimi siliti družbene tvrdke, da jim zaradi odmere pristojbine dajo v pregled inventar in bilanco. Inomoška zbornica je v svoji vlogi do visokega c. kr. finančnega ministra naslednje poudarjala:

Uže pred nekoliko časom so bile v trgovskem vpisniku deželnega sodišča v Inomostu vpisane družbene tvrdke pozvane, naj izkažejo, da so plačale pristojbino od družbene pogodbe, sklenene ob družbeni ustanovitvi, oziroma predlože dotično listino v izvorniku ali v po-verjenem prepisu. Tej zahtevi pa ni zadostila velika večina pezvanih tvrdek, sklicujočih se na to, da niso sklenile pisane pogodbe.

Ker je po opomnji 2. k tarifni postavki 55. tedaj, kadar trgovska družba ne sklene pisane pogodbe, zgla-

sitev, katera se o tem trgovinskemu sodišču opravi za vpis v trgovski vpisnik, smatrati ob enem za pravno listino, zato je finančno oblastvo naročilo raznim tvrdkam, naj zaradi odmere pristojbine po t. p. 55. op. 2. c. naznanijo izgovorjene denarne vloge. — Ta zahteva je popolnoma opravičena; dvomno pa je, ali sme finančno oblastvo, razen naznanila denarnih vlog tudi zahtevati izkaz blaga, ki si ga je družba nabavila, kar se je dogodilo več tvrdkam. Na ta vprašanja so odgovorila, kolikor je nam znano, vse tvrdke ter tudi naznanile določene vsote. Ali so bili ti podatki dovoljni, ali pa taki, da so finančna oblastva lahko po pravici dvomila o njih resničnosti, o tem ne more soditi zbornica, ker jej niso znane dotične razmere. Pač pa uže od kraja odvrča od sebi sumnjo, da se poteza za stranke proti zakonitim zahtevam. Vse eno pa jej ni, na kak način so potem finančna oblastva hotela preiskovati povedbe strank. V enim slučaju, ki je tudi povzročil interpelacijo, v Tirolskem deželnem zboru, naročilo je finančno oblastvo županstvu, „naj iz kupčijskih knjig konstatuje imetje tvrdke ob času vpisa te tvrdke in je izkaže z zapisnikom, pozve in izkaže pa naj imovino ne glede na kakove dolgove.“ Na to interpelacijo do danes ni bilo še odgovora. Toda oblastva so, kakor je videti, začela poslej drugače postopati. Najnovejši čas morajo namreč stranke pod zagroženimi globami dajati inventar družbe in prvo bilanco po nje ustanovitvi na pregled oblastvom, da konstatujejo iz njih resničnost podatkov.

Tako pozvedovanje o imovinskih razmerah trgovske družbe se ne tiče morebiti samo interesov ene edine prizadete tvrdke, ampak vse trgovstvo se prav zelo zanimlje za to reč. Zategadelj protestuje spoštljivo podpisana zbornica, zastopajoč izročene jej interese, zoper postopanje, s katerim se silijo trgovci in obrtniki razkrivati svoje kupčijske tajnosti, katere imajo vso pravico hraniti za se.

Dolžnost, ki jo naklada trgovcu 4. odstavek trgovskega zakonika, člen 29., da mora vsako leto napraviti inventar in bilanco o svojem imetju, pač ne more imeti tega smisla in pomena, kakor da bi bila postavna uredba, ki bodi fiskusu prikladen pripomoček pri predpisu davka ali pristojbine. S to postavno dolžnostjo naj se doseže po namerah trgovskega zakonika dvojen namen. Iz inventara in bilance naj razvidi prvič trgovec sam, kakšne so njegove imovinske razmere, drugič pa naj služita interesom upnikov, katerim mora trgovec, če ustavi plačila, račun dati o vsem svojem gospodarjenju.

Ta namen izključuje pač sam ob sebi vsako drugo namero. Da naj inventar in bilanca ter kupčijske knjige služijo le takim namenom in da sme kupčevalec zahtevati njih prikritost, očitno je tudi po tem, da je dolžnost, na pregled dajati te zapise in kupčijske knjige, popolnoma določena, kajti člen 46. trg. zak. pravi, da je smeti sodno uporabljati trgovske knjige zaradi popolnega znanja njih vsebine samo pri dedinskih in spolvinskih, potem pri družbenih delitvenih rečeh ter pri konkurzi. Zatorej je bilo tudi v davčnem zakonodajstvu

to kupčevalcu pristojee pravo vedno v čislih, in veljalo je načelo, da nikakor ni smeti zahtevati pogleda v kupčijske knjige in v bilanco.

§§ 19., 20. in 21. navodila, kako zvrševati predpise o dohodarini, določujejo natančno slučaje, kedaj in kako se vrši pregled. Da je pokazati bilanco ali inventar, o tem sploh ni govora.

Pa tudi v pristojbinskem zakonu so natančno označeni slučaji, v katerih morajo stranke v pregled dati finančnim organom svoje zapiske. § 12. zakona z dne 10. decembra 1862. l. drž. zak. št. 89. dovoljuje finančni upravi, da sme pri vseh družbah, zavodih in osebah, ki morajo spisovati poseben dnevnik in neposredno plačevati pristojbino, pregledati izvirne dnevnike in račune deležnikov, da presodi resničnost podatkov v onem posebnem dnevniku.

Najviši odlok z dne 2. aprila 1856. l. drž. zak. št. 50 ozira se torej edino le na to, da morajo osebe, ki so dolžne pristojbino plačati, predložiti za neposredne odmerjenje pristojbine potrebne pripomočke in izkaze.

Kakšni da so v § 43. pristojb. zak. omenjeni izkazi in pripomočki, določuje odst. 6. ukaza finančnega ministerstva z dne 2. decembra 1850. l., drž. zak. št. 470. Da se ti pripomočki in izkazi ne raztezajo tudi na podatke, ki jih naznanjajo stranke, očitno je iz finančnega ministerstva ukaza z dne 24. avgusta 1850. l., drž. zak. št. 22.471, ki določa, da je, ako se ne spozna od stranke naznanjena vrednost za primerno, cenitev zvršiti po veččakah. — V tem slučaju pa ni prav nič podstave za neposredne plačilo pristojbine. Kajti za družbene pogodbe je plačevati v smislu tar. post. 55., B. 1. C. pristojbino po lestvici II., in sicer se po § 6. zakona z dne 13. decembra 1862. l. lahko opravi s kolki, mora se pa opraviti celo posrednje, če je ni nad 20 gld. § 96. prist. zak. natančno določuje, kako je postopati, kadar se kolkovini podvržena listina ne predloži, in fin. ministerstva ukaz z dne 18. junija 1854. l., št. 25.848 pojasnuje še ta § tako, da je od trgovcev in obrtnikov dotičnemu oblastvu, če jih ni iz drugih razlogov upravičeno preiskavati, le v toliko dovoljeno pregledati kupčijske zapiske, kolikor je potrebno, da rzsodi, kolikšno kolkovino je plačati. — Načina, po katerem finančna oblastva v tem oziru ravnajo, ni torej moči spraviti v soglasje z obstoječimi zakoni niti z dotičnimi predpisi, in zatorej naj se c. kr. trgovsko ministerstvo prosi, da ukrene, ako bi c. kr. finančno ministerstvo označeno postopanje smatralo za pravilno, potrebne naredbes za obrambo kupčijske tajnosti in skrbi, da bi trgovec bil zavezan pokazati inventar in bilanco, katera mu je spisovati po členu 29., samo v slučajih, ki so določeni v zakonu.

Dasi odseku ni znano, če se v zborničnem okraji Kranjskem enako hoče postopati, vender meni, da je obče koristno, podpirati prošnjo Inomoške zbornice. Poročevalec zatorej predlaga v imenu odsekovem: Častita

zbornica blagovoli peticijo Inomoške zbornice podpirati.
— Predlog je bil vzprejet.

Politične stvari.

Državni zbor.

V poslanski zbornici dne 12. t. m. je predložil trgovinski minister Bernski dogovor o železniškem obratu z dotičnim izvrševalnim zakonom. Izvolitev poslanca Schiera v Budejevicah se je potrdila, ob enem pa vlada opomnila, naj v bodoče gleda na to, da se bode povsod enakomerno postopalo glede vračunjanja izvenrednih doklad k pridobitni pri sestavljanju volilnih imenikov. Isto tako se je potrdila tudi izvolitev grofa Ludovika Belcredija, ki ga je izvolilo fidejkomisno veleposestvo na Češkem.

Za tem je poročal poslanec baron Schwegel v imenu gospodarskega odseka o vladnem predlogu glede prevzeta Tržaške proste luke v avstrijsko-ogrsko carinsko področje, da se izvede zakon z dne 30. aprila 1889. Poslanec Burgstaller se je pritoževal, da je vlada prekasno predložila svoje predloge, ter opisoval usodne posledice, katere bode imele to prevzete za Tržačane, ki bodo izgubili kar mahoma toliko pravic. Priporočal pa je vladi, naj bi resno skrbela, da se odškoduje Trst s tem, da se zgradijo nove železnice, zlasti železnica čez Karavanke. Poslanec Gomperz je ugovarjal poslancu Burgstallerju, ki je med drugim trdil, da je Tržačane iznenadil vladni predlog, ker so vendar uže davno vedeli, da se bo prevzela s 1. julijem 1891. l. njih prosta luka v splošno avstrijsko-ogrsko področje, priporočal pa je tudi on vladi, naj jako prizanesljivo izvaja nove naredbe.

Trgovski minister je zagovarjal vladni predlog ter poudarjal, da je vlada pokazala svojo dobrohotnost Trstu uže s tem, da je uvedla diferencialno carino za razno blago. Obljubil je, da bode na to pazil, da se bodo naredbe, ki spadajo v njegovo področje, izvrševale s posebno prizanesljivostjo.

Finančni minister je zatrjeval, da je v naredbah, ki so izdelane za javnost, vse preskrbljeno, da se ne bodo delale trgovcem Tržaškim kakor tudi drugemu občinstvu pri obdačevanju blaga, ki se bode nahajalo v Trstu 1. julija t. l., prevelike sitnosti, ampak tudi posebni ukazi in instrukcije, ki so se poslale podložnim finančnim oblastvom, nalagajo njim, naj postopajo s strankami prizanesljivo in kulantno. On poudarja, da to niso navadna zatrdila, izgovorjena le zato, da bi pomirila vzburjenost, ki se nahaja zdaj med Tržaškim prebivalstvom, ampak prav resna, kar bode najbolje pokazala praktična njih izpeljava. Ko sta še poslanca Luzzatto in Stoltz izpregovorila nekaj besed ter je posebno prvi očital vladi, da ni izpolnila nekaj reči, ki jih je obljubila Tržačanom, katerih pa ni navedel — sklenila je zbornica, da se vzprejme vladni predlog za podlogo specialni debati.

Proračunski odsek je potrdil finančni zakon in poročilo glavnega proračunskega poročevalca, po katerem bode preostanka 3,798.524 gld., vlada pa je proračunila le 2,285.624 gld. Poročilo konstatuje, da je priostanka prav za prav 7,798.521 gld., če se namreč preračunijo štirje milijoni, kateri se porabijo za poplačilo dolgov, in naglaša potrebo davčne reforme.

— Naredba o izjemnem stanju, ki se je izdala leta 1884. za Dunaj in nekatere druge kraje na Niže-Avstrijskem zaradi nekkih grdih činov, ki so jih privzročili anarhisti, odpravila se je te dni. Poslanec dr. Plener je predlagal v proračunskem odseku, naj se obrtniki, ki imajo le po enega ali pa nobenega pomočnika, oproste pridobnine, potem je predlagal postaven načrt, vsled katerega naj bi najmanjši davkoplačevalci od 1. junija 1892. l. do vštetelega 5 $\frac{1}{4}$ gld. ne plačevali izvenrednih doklad, kar jim pa ne bi smelo kratiti volilne pravice. Finančni minister meni, da bi se vsled Plenerjevih predlogov znatno zmanjšali državni dohodki ter da ni še ugoden čas za to pri sedanjem še slabotnem finančnem položaju. Resolucija Plenerjeva se je vzprejela, posvetovali se bodo pa o postavnem načrtu še le takrat, kadar izreko posamezni klubi svoje mnenje o njem. Konservativni klub se je uže posvetoval o tej reči ter se izrazil proti obliki Plenerjevih predlogov. Da ni hotel vodja levičarjev s svojim predlogom nič več in nič manj kot sebi in stranki pridobiti zaupanje malih obrtnikov, to je popolnoma jasno. Zato je pa tudi začelo nemško liberalno časopisje ščevati male obrtnike proti konservativcem, ker so se izrekli proti obliki Plenerjevih predlogov. Niso še prav zajahali državnega konja, pa bi uže radi začeli svojemušne skoke uganjati ž njim po potu, katerega je z velikimi žrtvami ugladila prejšnja večina.

Z Dunaja se poroča, da ne bode predsedoval dr. Smolka pri posvetovanju o državnem proračunu v poslanski zbornici. Dr. Smolka odide baje še te dni na dopust. Predsedoval bo torej prvi podpredsednik Chlumecy in, ako bi bil zadržan on, pa dr. Kathrein, drugi podpredsednik.

Včeraj se je začelo posvetovanje o državnem proračunu. Prvi govornik dr. Gregr je izrekel v imenu Mladočehov, da bodo glasovali proti proračunu. Vlada je 12 let mamila češke zastopnike z raznimi obljubami samo zato, da so jo prav krepko podpirali, izpolnila pa ni niti ene obljube. Ker se niso hoteli dosedanji zastopniki češkega naroda naveličati vladnega obetanja, naveličal se ga je češki narod ter si izbral druge zastopnike. Dolžnost teh je, zahtevati najodločneje naredna in politična prava češkega naroda in pa češko državno pravo. Njih stališče je narodno-samoupravno. Oni se hočejo potezati za ravnopravnost vseh narodnosti. Kdor se bode boril za to, našel bode v njih krepke podpornike. Dr. Gregr je svaril Poljake pred nameravano zvezo z Nemci. Ugovarjal je očitaniu, kakor da bi bili Mladočehi prenapeti. Po njegovem mnenju ni še to prenapetost ako se, nočejo udati na milost in nemilost vladi. Sprava, katero je